Utajärven kunta

6.10.2026

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue

Lausunto Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämissuunnitelman luonnoksesta vuosille 2027 - 2030

Utajärven kunta kiittää mahdollisuudesta lausua Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämissuunnitelman luonnoksesta vuosille 2027–2030.

Utajärven kunta pitää tärkeänä järjestämissuunnitelman tavoitetta turvata yhdenvertaiset, laadukkaat, vaikuttavat ja oikea-aikaiset sosiaali- ja terveyspalvelut koko hyvinvointialueella. Kunta tunnistaa hyvinvointialueen talouden tasapainottamisen tarpeen sekä palvelurakenteen uudistamisen välttämättömyyden. Talouden tasapainottamista ei kuitenkaan tule toteuttaa tavalla, joka johtaa erityisesti pienten ja maaseutumaisten kuntien palvelujen tosiasiallisen saavutettavuuden heikkenemiseen tai kasvattaa pitkällä aikavälillä raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarvetta.

Järjestämissuunnitelmassa todetaan, että paikalliset olosuhteet sekä palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee ottaa huomioon palvelujen järjestämisessä. Lisäksi läsnä-, kotiin vietäviä ja liikkuvia palveluja on tarkoitus kehittää yhteistyössä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa. Utajärven kunta pitää näitä lähtökohtia erittäin tärkeinä.

Utajärven sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaaminen

Utajärven kunta pitää erittäin tärkeänä, että Utajärvi säilyy sosiaali- ja terveyspalvelujen lähipalvelupaikkakuntana myös tulevaisuudessa.

Järjestämissuunnitelmassa Utajärvi on yksi Pohteen 18 sote-yksikköpaikkakunnasta. Sote-yksiköiden palveluihin voivat tarpeen mukaan kuulua muun muassa lääkärin ja sairaanhoitajan vastaanotto, ajanvarauksellinen kiirevastaanotto, suun terveydenhuolto, näytteenotto, mielenterveys- ja päihdepalvelut, sosiaalihuollon palvelut, neuvolapalvelut sekä terapia- ja apuvälinepalvelut.

Utajärven kunta pitää tätä linjausta hyvänä ja edellyttää, että Utajärven sote-yksikössä säilyy kuntalaisten palvelutarpeeseen nähden riittävä ja tosiasiallisesti saavutettava palveluvalikoima. Pelkkä palvelupisteen säilyminen ei riitä, mikäli sen palvelusisältö olennaisesti supistuu.

Erityisen tärkeää on turvata perusterveydenhuollon vastaanottopalvelut, sairaanhoitajan vastaanotto, lääkäripalvelujen riittävä saatavuus, näytteenottopalvelut sekä muut paljon käytetyt perustason palvelut.

Utajärven kunta pitää erittäin myönteisenä myös sitä, että järjestämissuunnitelman mukaan nykyisten akuuttiosastojen toiminta jatkuu ennallaan. Utajärven akuuttiosasto on tärkeä osa paitsi kunnan myös laajemman alueen palvelukokonaisuutta. Sen toiminnan jatkuvuus tulee turvata koko suunnitelmakaudella.

Palvelujen luonnollinen asiointisuunta on huomioitava

Palveluverkkoa suunniteltaessa tulee ottaa huomioon kuntalaisten tosiasialliset asiointi- ja kulkusuunnat sekä olemassa olevat palveluketjut.

Utajärven kuntalaisten palvelujen luonteva asiointisuunta on erityisesti Muhoksen ja Oulun suunta. Palvelujen järjestämistä ei tule rakentaa hallinnollisten aluekokonaisuuksien perusteella tavalla, joka ohjaa Utajärven asukkaita tarpeettomasti Vaalan suuntaan silloin, kun palveluketjut, jatkotutkimukset tai muut palvelut sijoittuvat Muhoksen ja Oulun suuntaan.

Palveluverkon tulee muodostaa asiakkaan näkökulmasta toimiva kokonaisuus. Yksittäisen palvelun keskittämisestä saatava säästö voi jäädä saavuttamatta, jos ratkaisu samalla lisää kuljetuksia, matkakustannuksia, henkilöstön liikkumista tai muiden palvelujen käyttöä.

Vammaisten asumispalvelut: Siirankartan toiminnan jatkuminen on selvitettävä

Utajärven kunta ei hyväksy järjestämissuunnitelman esitystä Utajärven asumisyksikön toiminnan siirtämisestä Vaalaan esitetyssä muodossa.

Järjestämissuunnitelmassa vammaisten henkilöiden pitkäaikaisia asumispalveluja suunnitellaan toteutettavaksi nykyistä laajempina alueellisina kokonaisuuksina. Luonnoksessa esitetään nimenomaisesti Utajärven asumisyksikön toiminnan siirtämistä Vaalaan. Samalla Utajärvi–Vaala-alueen asumispalvelut on tarkoitus keskittää yhteen yksikköön.

Utajärven Siirankartanon nykyisille asukkaille kyse ei ole ensisijaisesti palveluyksiköstä vaan heidän kodistaan. Osa asukkaista on asunut siellä pitkään, ja heidän läheisensä, sosiaaliset suhteensa, päiväaikainen toimintansa sekä muu arkensa ovat rakentuneet Utajärvelle. Kunta pitää välttämättömänä, että asiakkaiden yksilöllinen tilanne, itsemääräämisoikeus, osallisuus, läheissuhteet ja oma näkemys huomioidaan aidosti ennen ratkaisuja.

Pohteen esittämän Utajärvi–Vaala-ratkaisun tavoiteltu kustannushyöty on noin 0,4 miljoonaa euroa vuodessa. Kunnan näkemyksen mukaan ennen näin merkittävää asiakkaiden elämään vaikuttavaa muutosta tulee osoittaa avoimesti myös vaihtoehtoisten toteutustapojen kustannukset ja vaikutukset.

Utajärven kunta esittää, että ennen Siirankartanoa koskevan ratkaisun tekemistä Pohde käynnistää kunnan kanssa neuvottelut toiminnan jatkamisen vaihtoehdoista Utajärvellä.

Kunta on valmis selvittämään yhdessä Pohteen kanssa nykyisten tilojen korjaamiseen liittyviä ratkaisuja. Mikäli nykyisiä tiloja ei voida tarkoituksenmukaisesti hyödyntää, Utajärven kunta on valmis neuvottelemaan myös uusien, tarkoitukseen soveltuvien tilojen rakentamisesta vammaisten asumispalvelujen tarpeisiin. Tämä vaihtoehto tulee arvioida aidosti ennen päätöstä toiminnan siirtämisestä toiselle paikkakunnalle. Kunnan poliittisessa valmistelussa on nimenomaisesti tuotu esille valmius ratkaista tilakysymys yhteistyössä Pohteen kanssa.

Toimintakeskus Ulpukan toiminnan säilyttäminen Utajärvellä

Utajärven kunta suhtautuu kielteisesti myös toimintakeskus Ulpukan toiminnan siirtämiseen pois Utajärveltä.

Järjestämissuunnitelmassa todetaan, että toimintakeskusten päivä- ja työtoimintaa järjestetään jatkossa laajempana alueellisena kokonaisuutena ja Utajärven toimintakeskuksen palvelut siirtyisivät alueen muihin toimintakeskuksiin.

Vammaisten henkilöiden päivä- ja työtoiminta on paljon muutakin kuin yksittäinen sosiaalipalvelu. Se muodostaa merkittävän osan asiakkaiden päivärytmistä, sosiaalisista suhteista, yhteisöön kuulumisesta, toimintakyvystä ja osallisuudesta.

Utajärven kunta katsoo, että toimintakeskuksen palvelujen siirtäminen toiselle paikkakunnalle kasvattaisi kuljetustarvetta ja asiakkaiden päivittäistä matkustamista sekä irrottaisi palvelun asiakkaiden omasta arkiympäristöstä. Etä- ja digipalvelut eivät tässä asiakasryhmässä voi yleisesti korvata läsnä tapahtuvaa päivä- ja työtoimintaa.

Kunta esittää, että myös Ulpukan osalta selvitetään ensisijaisesti mahdollisuus toiminnan jatkumiseen Utajärvellä. Utajärven kunta on valmis neuvottelemaan Pohteen kanssa myös toimintakeskuksen tarvitsemista tilaratkaisuista ja tarvittaessa uusien tilojen toteuttamisesta.

Siirankartanon ja Ulpukan tulevaisuutta on tarkoituksenmukaista tarkastella yhtenä kokonaisuutena, jossa huomioidaan asuminen, päiväaikainen toiminta, kuljetukset, henkilöstö, tilat, asiakkaiden hyvinvointi sekä kokonaiskustannukset.

Utajärven kunta pitää erityisen tärkeänä, että Siirankartanon asukkaat, heidän läheisensä sekä toimintakeskuksen asiakkaat osallistetaan henkilökohtaisesti heitä koskevien muutosten valmisteluun.

Omaishoidon tuen leikkaukset on arvioitava uudelleen

Utajärven kunta pitää ristiriitaisena sitä, että järjestämissuunnitelman keskeisenä tavoitteena on mahdollistaa ikäihmisten turvallinen kotona asuminen mahdollisimman pitkään, mutta samanaikaisesti omaishoidon palkkioluokkien 2 ja 3 palkkioita sekä toimeksiantosopimuksella toimivien sijaishoitajien palkkioita esitetään alennettavaksi 30 prosentilla.

Omaishoito on yksi keskeisistä keinoista mahdollistaa kotona asuminen ja vähentää raskaampien palvelujen tarvetta. Omaishoitajien työ on vaativaa ja sitovaa. Palkkioiden merkittävä alentaminen voi heikentää omaishoitajien mahdollisuuksia jatkaa tehtävässään sekä vaikeuttaa sijaishoitajien saatavuutta.

Myös Pohteen omassa vaikutusten arvioinnissa tunnistetaan, että palkkiotason alentaminen voi vähentää omaishoidon peittävyyttä, vaikuttaa hoitotehtävään sitoutumiseen ja heikentää omaishoitoperheiden taloudellista tilannetta.

Utajärven kunta katsoo, että omaishoidon palkkioiden alentamisen vaikutukset tulee arvioida uudelleen ennen päätöksentekoa erityisesti kokonaiskustannusten näkökulmasta. Arvioinnissa tulee huomioida mahdollinen kotihoidon, lyhytaikaishoidon, yhteisöllisen asumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen tarpeen lisääntyminen.

Tämä on erityisen tärkeää tilanteessa, jossa Pohde tavoittelee samalla yli 75-vuotiaiden ympärivuorokautisen palveluasumisen osuuden laskemista 6,1 prosentista enintään 5,5 prosenttiin sekä kotona asuvien osuuden kasvattamista.

Ikäihmisten asumispalvelujen tulee olla aidosti lähellä

Utajärven kunta kannattaa tavoitetta, jonka mukaan ikäihmiset voivat asua kotona mahdollisimman pitkään turvallisesti ja saada tarvitsemansa palvelut oikea-aikaisesti.

Samalla on kuitenkin varmistettava, että silloin kun kotona asuminen ei enää ole turvallista, tarvittava asumispalvelu on saatavilla kohtuullisen läheltä asiakkaan kotikuntaa.

Järjestämissuunnitelmassa todetaan, että pitkäaikaisia asumispalveluja järjestetään kotikunnassa tai lähialueella asiakkaan toive huomioiden. Kunnan näkemyksen mukaan tämän periaatteen tulee toteutua myös käytännössä.

Ikääntyneen ihmisen muuttaminen kauas kotikunnasta voi vaikeuttaa läheisten yhteydenpitoa ja heikentää asiakkaan osallisuutta ja turvallisuuden tunnetta. Palvelupaikkaa osoitettaessa asiakkaan ja hänen läheistensä näkemystä tulee siksi painottaa aidosti.

Digitaaliset ja liikkuvat palvelut täydentävät lähipalveluja

Utajärven kunta kannattaa digitaalisten, liikkuvien ja kotiin vietävien palvelujen kehittämistä. Harvaan asutulla alueella ne voivat parhaimmillaan parantaa palvelujen saatavuutta ja vähentää tarpeetonta matkustamista.

Niitä ei kuitenkaan tule nähdä yleisenä perusteena fyysisten lähipalvelujen vähentämiselle.

Erityisesti ikääntyneiden, vammaisten henkilöiden, lasten ja perheiden sekä paljon palveluja tarvitsevien henkilöiden kohdalla tarvitaan edelleen henkilökohtaista ja kasvokkaista palvelua. Digitaalisten palvelujen käyttämisen mahdollisuudet vaihtelevat huomattavasti asiakkaiden toimintakyvyn, osaamisen ja elämäntilanteen mukaan.

Pohteen tulee seurata palveluverkon muutosten vaikutuksia kuntakohtaisesti myös siitä näkökulmasta, kuinka pitkiksi asiakkaiden asiointimatkat muodostuvat ja toteutuuko palvelujen tosiasiallinen yhdenvertaisuus eri puolilla Pohjois-Pohjanmaata.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä yhteistyö kunnan kanssa

Utajärven kunta pitää hyvänä järjestämissuunnitelman vahvaa painotusta ennaltaehkäisyyn sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Pohteen tavoitteena on, että hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen toteutuu jokaisessa sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakaskontaktissa, ja suunnitelmassa tunnistetaan kuntien, järjestöjen ja seurakuntien merkitys tässä työssä.

Utajärvi tekee kunnassa laaja-alaista hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä. Jotta ennaltaehkäisevä työ todella vähentää korjaavien sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta, Pohteen ja kuntien yhteistyön tulee olla käytännönläheistä, suunnitelmallista ja tiedolla johdettua.

Erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnissa, mielenterveyden edistämisessä, ikäihmisten toimintakyvyssä, työikäisten hyvinvoinnissa ja työllisyyden edistämisessä tarvitaan sujuvia yhdyspintoja kunnan ja hyvinvointialueen palvelujen välille.

Yhteenveto Utajärven kunnan kannasta

Utajärven kunta edellyttää järjestämissuunnitelman jatkovalmistelussa, että

1. Utajärven sote-yksikkö ja sen riittävä palveluvalikoima turvataan, ja nykyisen akuuttiosaston toiminta jatkuu.

2. Siirankartanon asumispalvelujen siirtämisestä Vaalaan ei tehdä ratkaisua ennen kuin toiminnan jatkamisen vaihtoehdot Utajärvellä on selvitetty yhdessä kunnan kanssa.

3. Toimintakeskus Ulpukan palvelujen säilyttäminen Utajärvellä selvitetään ensisijaisena vaihtoehtona.

4. Pohde käynnistää Utajärven kunnan kanssa neuvottelut Siirankartanon ja Ulpukan nykyisten tilojen kehittämisestä tai tarvittaessa uusien tilojen toteuttamisesta.

5. Vammaispalveluja koskevassa valmistelussa toteutetaan asianmukainen ja henkilökohtainen asiakkaiden ja heidän läheistensä kuuleminen ennen lopullisia ratkaisuja.

6. Omaishoidon palkkioiden 30 prosentin alentamisen kokonaisvaikutukset arvioidaan uudelleen huomioiden vaikutukset omaishoidon jatkuvuuteen, omaishoitajien jaksamiseen sekä raskaampien palvelujen tarpeeseen ja kokonaiskustannuksiin.

7. Ikäihmisten pitkäaikaiset asumispalvelut turvataan ensisijaisesti kotikunnassa tai aidosti kohtuullisella etäisyydellä, ja asiakkaan toiveelle annetaan todellista merkitystä.

8. Digitaalisia, liikkuvia ja kotiin vietäviä palveluja kehitetään lähipalveluja täydentävinä, ei automaattisesti niitä korvaavina palveluina.

9. Palvelujen sijoittumisessa huomioidaan Utajärven kuntalaisten luonnolliset asiointi- ja palveluketjut erityisesti Muhoksen ja Oulun suuntaan.

10. Palveluverkkoa koskevissa ratkaisuissa arvioidaan yksittäisten toimintojen kustannusten lisäksi kokonaisvaikutukset, mukaan lukien kuljetukset, matkustaminen, muut palvelutarpeet, läheisverkostot, asiakkaiden toimintakyky ja hyvinvointi sekä kuntien kanssa toteutettavat vaihtoehtoiset ratkaisut.

11. Sekä ikäihmisten että vammaisten omaiset ovat usein ikäihmisiä, jolloin yhteydenpito heidän läheisiin vaikeutuu pitkien etäisyyksien vuoksi. Tämä heikentää merkittävästi ihmisten elämän laatua. Lisäksi tämä ei tue yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoisuutta ihmisten välillä.

Utajärven kunta haluaa jatkaa rakentavaa yhteistyötä Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen kanssa. Kunta on valmis osallistumaan aktiivisesti sellaisten ratkaisujen löytämiseen, joilla voidaan samanaikaisesti edistää palvelujen laatua, kustannusvaikuttavuutta ja taloudellista kestävyyttä.

Utajärven näkökulmasta taloudellisesti kestävä palvelurakenne ei kuitenkaan voi tarkoittaa palvelujen mekaanista keskittämistä. Palvelurakenteen tulee perustua asukkaiden todellisiin palvelutarpeisiin, alueellisiin olosuhteisiin, kokonaiskustannuksiin sekä palvelujen tosiasialliseen saavutettavuuteen. Erityisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien henkilöiden palveluissa jatkuvuus, tuttu elinympäristö, läheiset ihmissuhteet ja osallisuus tulee tunnistaa osaksi palvelun laatua ja vaikuttavuutta.

Anne Sormunen
kunnanjohtaja